

In memoriam
DESANKA KOVAČEVIĆ-KOJIĆ
(3. 10. 1925 - 13. 8. 2022)

Jedno od nepisanih pravila u akademskom bontonu je da se ne pišu nekrolozi osobama koje niste nikada upoznali uživo. Međutim, smatram da ta vrsta blokade treba i mora da se prevlada kada su u pitanju osvrti na život i djelovanje onih pojedinaca koji pripadaju samom vrhu određenog segmenta historijske nauke. Desanka Kovačević-Kojić svakako je pripadala vrhu medievistike, kakav god geografski predznak da joj stavimo – bosanskohercegovačke, jugoslavenske, balkanske itd, te je kao takvu, preko njenih brojnih i značajnih monografija i članaka, odnosno i najdugovječnijeg segmenta njene ličnosti, poznaju svi oni koji se bave srednjovjekovnom Bosnom.

Po formiranju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, 1950. godine, tada mlada svršenica studija historije u Beogradu Desanka Kovačević bila je prvoizabrana asistentica na Odsjeku za historiju, katedru za srednji vijek. Profesor na nacionalnim srednjovjekovnim predmetima bio je Anto Babić. Tako je u njenom rodnom gradu krenula i akademska karijera Desanke Kovačević. Budući da je u Beogradu studirala kod Mihaila Dinića, a zatim, godinu dana nakon odbrane doktorske teze, postdoktorski boravak obavila kod čuvenog Fernanda Braudela na pariškoj *L'école pratique des hautes études*, istraživački fokus Desanke Kovačević je neminovno bio usmjeren prema temama iz svakodnevnog života, prema ekonomskoj historiji. Upravo će ova medievistkinja biti utemeljiteljka analitičkog historiografskog pravca, onog koji se bazira prije svega na bogatim arhivima Državnog arhiva u Dubrovniku. Tome svakako svjedoči i doktorska disertacija *Trgovina*

u srednjovjekovnoj Bosni, odbranjena 1956. godine, a objavljena kao monografija u izdanju Naučnog društva NR BiH (preteče ANU BiH) pet godina kasnije. Jako opširni osvrt na ovu knjigu (*Jugoslovenski istorijski časopis* 2, 1962) Sima Ćirković zaključuje riječima: „ ... sa zadovoljstvom možemo reći da je to jedno veoma vredno delo koje je u velikoj meri proširilo i produbilo naša znanja o srednjovekovnoj Bosni. Za istoriju bosanske privrede knjiga D. K. predstavlja polaznu tačku za svako dalje istraživanje i sredstvo za rad koje će odlično poslužiti svakom našem medijevalisti“. Mahom pozitivne osvrte na ovo djelo dali su i Bogumil Hrabak, te Ignacij Voje.

Narednu monografiju Desanke Kovačević-Kojić trebalo je čekati punih 17 godina. No, vrijedilo je pričekati. U neponovljivoj izdavačkoj seriji IP „Veselin Masleša“ 1978. godine objavljena su *Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države*, jedno od kapitalnih djela bosansko-hercegovačke medievistike do danas. Bazirano na hiljadama pročitanih ispisa iz Dubrovačkog arhiva i najsitnije informacije o različitim oblicima gradskog života Bosanske Banovine/Kraljevine pronađene su, klasificirane i obrađene. Brojni moderni gradovi i manja naselja, duž trajektorija kojima su prolazili dubrovački trgovci – mahom dolinom Neretve, dolinom Drine, te prema rudarsko-trgovačkim centrima srednje i istočne Bosne – otkriće svojih najstarijih spomena u izvorima djeluju upravo u ovoj knjizi. Mnogo puta prikazana, značaj *Gradskih naselja* ne blijedi niti skoro pola stoljeća od njenog objavljivanja. U okviru istraživanja o gradovima, Kovačević-Kojić je svoju pažnju usmjerila i prema franjevcima, kao izrazito urbano orijentiranim redovnicima, pa je na taj način dala i svoj doprinos u izučavanju religijskih prilika u srednjovjekovnoj Bosni.

Pored velikog broja pohvala, istraživački pristup Desanke Kovačević-Kojić, baziran gotovo 100% na informacijama dubrovačke

provinijencije, doživio je i nekoliko kritika, usmjerenih uglavnom prema preuopćenim zaključcima, na osnovu kojih su oni predjeli Bosne koji nisu imali intenzivan kontakt sa Dubrovnikom, a samim time se i rjeđe pojavljuju u izvorima, proglašavani manje razvijenim, deurbaniziranim i sl. Ove kritike su prisutne kako u spomenutom Ćirkovićevom prikazu *Trgovine*, tako i u prikazu *Gradskih naselja* od Ignacija Voje (*Zgodovinski časopis* 34, 1980), te Pave Anđelića (*Odjek* 32/1, 1979).

Nakon izbijanja postjugoslovenskih ratova i Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, Desanka Kovačević-Kojić se preselila u Beograd i tamo nastavila svoje djelovanje. U tom periodu nastale su još monografije: *Trgovačke knjige braće Kabužić* (1999), *Staro srpsko rudarstvo* (2002, sa Simom Ćirkovićem i Ružom Ćuk), te *Srednjovjekovna Srebrenica: XIV-XV vijek* (2010). Pored nabrojanih knjiga, Kovačević-Kojić je napisala i veliki broj naučnih članaka, u časopisima i zbornicima radova. Prema jedinoj postojećoj bibliografiji radova Desanke Kovačević-Kojić (Merenik, 2015), broj naslova koje je ova medievistkinja objavila je 108, no, sa priličnom sigurnošću se može reći da ih je bilo i više. U toku života, ova medievistkinja je primljena u tri različite akademije nauka – ANU BIH, SANU i ANU RS, no, nažalost, zbog besmislenog administrativnog razloga, nedavno prije nego što je preminula, bila je izbrisana iz članstva ANU BiH.

Medievistka bi bila daleko siromašnija, kako po količini znanja, tako i po organizacijskim faktorima, da nije bilo veličanstvene karijere Desanke Kovačević-Kojić. Pročitani zapisi i ispričana sjećanja onih kolega koji su imali sreću da je i privatno poznaju, govore da je bila izrazito blagog karaktera, izuzetno spremna da pomogne mlađim kolegama. Nama koji je nismo znali, kao i svim budućim generacijama medievista, ostaje samo da je poštujemo zbog velikih

IN MEMORIAM

zasluga u unapređenju naše nauke, te da nastavimo da od nje učimo preko velikih knjiga i poučnih članaka koje nam je ostavila.

Dženan Dautović
Zavičajni muzej Travnik – Filozofski fakultet Tuzla

